

17.04.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2023/565-2023/692
Toplantı Tarihi/Sayısı : 14.3.2024/227
Karar Numarası : 2024/312
Başvuran : N. D.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Pamukkale Kaymakamlığı (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)
Muhatap Adres : 15 Mayıs Mah. Gazi Mustafa Kemal Blv. No: 83/A
Pamukkale Kaymakamlık Binası Pamukkale/Denizli

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvuranın çocuğunun eğitim hakkının kullanılmasında engellilik temelinde ayrımcılık yasağı ihlaline maruz bırakıldığı iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle;

a. Oğlu K. K. C.'nin otizmlili ve pektus ekskavatum hastalığına sahip kaynaştırma öğrencisi olduğunu, Doğan Demircioğlu Emsan İlkokulu 3/D sınıfında eğitimine devam ettiğini, Okula ilk başladığında sınıf öğretmeni V. E.'nin sınıfında otizmlili öğrenci istemediğini belirtmesi üzerine öğrencinin sınıfının değiştirildiğini, yeni öğretmeni K. Ö.'nün çocuklara bağırarak ve cıvıltı vuran bir öğretmen olduğunu, öğretmenin bu şiddeti karşısında çocuğunun duruma tepki gösterdiğini ve bu durumu kaldıramadığını, bu sebeple ders aralarında konuştuğu ve bağ kurduğu Öğretmen D. Ö.'nün sınıfına geçmek istediğini,

b. D. Ö. ile konuştuğunda Ö.'nün kendisine bu durumu seve seve kabul edeceğini söylediğini, sınıf değişikliği konusunu Müdür Yardımcısı İ. Ö. ile konuştuğunda ise kendi kızının otizmlili bir öğrenciyle aynı sınıfta eğitim görmesini istememesi nedeniyle öğrenci hakkında “Sizi buraya M. Ç. yolladı değil mi? O M. Ç. kendi müdürlük yaptığı Saadet Erikoğlu İlkokuluna hiçbir otizmlili çocuk yollamasın, bütün çocukları Emsan’a yollasın. Oh Saadet Erikoğlu tertemiz, Emsan otizmlili çocuk yuvası” şeklinde ayrımcı söylemde bulunduğunu ve öğretmenler otizmlili öğrenci istemediğinde sınıf değişikliği yapılırken kendisi sınıf değişikliği talebinde bulunduğu talebinin dikkate alınmadığını,

c. Müdür R. Ö. ile müdür yardımcısının tutumu hakkında konuştuğu zaman müdürün sınıf değişikliğinin yapılacağına dair kendisine söz verdiğini, fakat bu konu hallolana kadar öğrenciyi Okula

getirmemesini söylediğini, bunun üzerine haftalarca müdürden haber alamadığını, ayrıca sınıf öğretmeni ve rehber öğretmenlerinin de öğrencinin durumunu merak etmediğini ve aramadıklarını, dolayısıyla öğrencinin eğitiminin sekteye uğradığını,

ç. Haftalarca aranmamasının ardından 15/3/2023 tarihinde Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezine (CİMER) konuyla ilgili şikayette bulunduğunu, 22/3/2023 tarihinde ise Denizli Barosu Engelli Hakları Komisyonu Başkanı Avukat (Av.) S. M. G. ile beraber müdürle konuşmak için Okula gittiklerini, müdürün sınıf değişikliği yapılacağını bildirdiğini, öte yandan 24/3/2023 tarihinde öğrencinin sınıfı değişene kadar Okula gelmemesini müdürün kendi söylemesine rağmen devamsızlık ihtarları yolladığını, 29/3/2023 tarihinde Av. S. M. G. ile beraber tekrar müdürle görüştiklerini, müdürün bu kez kendilerine CİMER'e yaptığı şikayeti geri çekmesi şartıyla sınıf değişikliğinin yapılacağını bildirdiğini, müdürün şikayetin geri çekilmeyeceğini anlaması üzerine CİMER şikayetine ilişkin 30/3/2023 tarihli cevabında Rehberlik Servisi ve İdari Kurul tarafından sınıf değişikliği olmayacağına karar verildiğini belirttiğini, sınıf değişikliği yapılacağına dair söz verilmesine rağmen öğrenciyle hiç görüşülmeden ve öğrenciye ilişkin değerlendirme yapılmadan Rehberlik Servisi ve İdari Kurul tarafından sınıf değişikliği yapılmayacağı kararı verilmesinin usulsüz ve ayrımcı olduğunu,

d. Öğrencinin eğitim gördüğü süre boyunca Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Birimi tarafından takip edilmediğini, destek eğitim hizmeti almadığını iddia etmekte ve gereğinin yapılmasını talep etmektedir.

3. Muhatap Pamukkale İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte özetle; konuyla ilgili 7/4/2023 tarih ve ... sayılı Kaymakamlık onayı ile soruşturma başlatıldığı ifade edilmiştir.

4. Doğan Demircioğlu Emsan İlkokulu Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte özetle;

a. Öğrencinin öğretmen V. E.'nin sınıfından öğretmen K. Ö.'nün sınıfına geçmesinin velinin talebi üzerine gerçekleştiği, öğrencinin yeni sınıfında verimli ve başarılı bir eğitim öğretim hayatı olmasına ve hiçbir problemi olmamasına rağmen velinin kişisel sebeplerinden dolayı sınıf değişikliği talep ettiği, öğretmen D. Ö.'nün öğrenci ile hiçbir bağının olmadığını ve bir başka sınıfa geçişinin olumsuz sonuç doğurabileceğini bildirdiği, netice itibarıyla de sınıf değişikliği talebinin Rehberlik Servisi ve İdari Kurul tarafından değerlendirilerek uygun görülmediği,

b. 2022-2023 eğitim öğretim yılı ara tatili sonrası öğrencinin Okula gelmediği, devamsızlık hakkında veliyle görüşüldüğünde öğrencinin hasta olduğu için Okula gelemediğinin öğrenildiği ancak kendilerine bir sağlık raporu iletilmediği, bunun üzerine öğrenciyle ilgili olarak devam takip işlemi başlatıldığı ve velinin Okula çağrıldığı, 22/3/2023 tarihinde Okula gelen velinin ısrarcı şekilde sınıf değişikliği konusunda yazılı müracaatta bulunduğu, 23/3/2023 tarihinde öğrencinin mevcut sınıfında sorun yaşamadığı ve değişiklik durumunda eğitiminin olumsuz etkilenebileceği göz önünde bulundurularak İdari Kurulun konu hakkında olumsuz karar verdiği,

c. Sınıf değişikliklerinin Rehberlik Servisinin uygun bulması durumunda yapıldığı ve hiçbir

personelin kişisel kararına bağlı olmadığı, dolayısıyla ayrımcılık ihlali iddialarının asılsız olduğu ifade edilmiş; ilgili öğretmenlerin görüş yazıları, Rehberlik Servisi ve İdari Kurul karar tutanakları tarafımıza iletilmiştir.

5. Muhatapların yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte özetle;

a. Öğrenci Okula yeni başladığında herhangi bir öğretmeni tanımadığı için durduk yere sınıf değişikliği talep etmesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu, öğrencinin ilk sınıf değişikliğinin öğretmen V. E.’nin daha öğrenciyi bile görmeden sınıf otizimli öğrenciye ders vermek istemediği için gerçekleştiği,

b. Okul idarecilerinin engellemesi nedeniyle öğrencinin Okula gidemediği ve eğitim hakkını kullanmadığı, öğretmen K. Ö.’nün sınıfında yaşanan sorunlar nedeniyle 5 velinin daha CİMER’e şikayet başvurusunda bulunduğu, 3 velinin ise çocuklarının Okulunu değiştirerek başka Okula kaydettirdikleri, veli toplantılarında şiddete ve korkuya dayalı eğitim sorununun defalarca tartışıldığı ve öğrencinin mevcut sınıfta sorun yaşamadığı iddiasının gerçeği yansıtmadığı,

c. İdare, kendisinin kişisel sebepleri nedeniyle sınıf değişikliği istediğini iddia etse de bu durumun mantıklı bir gerekçesinin öne sürülmediği, kendisinin bütün öğretmenlerle ve velilerle arasının iyi olduğu ve sınıf değişikliği talebine kadar idari personel ile de arasının iyi olduğu, D. Ö.’nün de öğrenciyle yakın bağ kurduğu ve öğrenci hakkındaki düşüncelerini “*Oğlunuz çok akıllı bir çocuk, iyi bir öğretmene denk gelirse uçar gider*” şeklinde ifade ettiği, İdarenin ifadelerinin mesnetsiz olduğu iddia edilmekte ve gereğinin yapılması talep edilmektedir.

6. Doğan Demircioğlu Emsan İlkokulu Müdürlüğüne, ek bilgi ve belge talebine karşılık olarak sunulan yazılı görüşte özetle;

a. Mevzuatta sınıf değişikliğine ilişkin bir düzenleme olmadığı ve sınıf değişikliği yapılmamasının esas olduğu, eğer uyum problemi mevcutsa ve öğrencinin lehine olacaksa Rehberlik Servisinin önerisi ve İdari Kurul kararı ile sınıf değişikliği yapılabileceği, nitekim öğrencinin Okula başladığında veli talebi doğrultusunda sınıf değişikliği yapıldığı, her yıl onlarca sınıf değişikliği talebinin geldiği ancak yalnızca birkaç talebin olumlu karşılandığı ve sistemlerinde bu kayıtların yer almadığı,

b. Okulda BEP uygulanan destek eğitim sınıflarının mevcut olduğu ve Rehberlik ve Araştırma Merkezinden (RAM) alınmış raporlara istinaden ve velilerin talepleri doğrultusunda öğrencilerin destek eğitim hizmetinden yararlandırıldığı, başvuranın bu doğrultuda bir talebinin olmadığı ve öğrencinin destek eğitim hizmetine ihtiyacı olmadığını ifade ettiği için öğrencinin destek eğitim hizmeti almadığı ifade edilmiştir.

7. Muhatap Pamukkale Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından, tarafımızca talep edilen ek bilgi ve belge talebine karşılık olarak sunulan yazılı görüşte özetle;

a. 7/4/2023 tarihli ve ... sayılı Kaymakamlık onayı ile başlatılan soruşturmanın devam ettiği ve soruşturma sonucuna ilişkin olarak başvuru sahibine bilgi verileceği, soruşturmanın hâla devam ediyor olması nedeniyle ve sonuçlansa bile 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu çerçevesince müdür yardımcısının ifade tutanağının paylaşılacağı,

b. Öğrenci hâlihazırda Doğan Demircioğlu Emsan İlkokulunun kayıtlı öğrencisi olmadığı için öğrenciye ait verilere ulaşılamadığı, ilgili Okulda BEP uygulanan destek eğitim sınıflarının mevcut olduğu, RAM'dan alınmış raporlara istinaden velilerin talep etmesiyle öğrencilerin destek eğitim sınıflarından yararlandığı, başvuranın öğrenciye yönelik böyle bir desteğe ihtiyaç olmadığını ve destek eğitim istemediğini Okul İdaresi ve Rehberlik Servisine şifahen beyan ettiği,

c. E-Okul sisteminde öğrencilerin sınıf değişikliklerine ilişkin verilerin kayda alınmadığı, nitekim esas olanın sınıf değişikliği yapılmaması olduğu, Okula ilk geldiğinde velinin talebi doğrultusunda öğrencinin sınıf değişikliğinin yapıldığı fakat keyfiyete dayalı değişiklikler yapılamayacağı, 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında 3. sınıf şube sayısının 12 olduğu, ortalama mevcut öğrenci sayısının 23 ile 33 arasında değişiklik gösterdiği ve öğrenci için 25 öğrenci mevcutlu sınıftan 33 öğrenci mevcutlu sınıfa geçiş yapma talebinde bulunulduğu ifade edilmiştir.

8. Başvuru dosyasında tanıklığına yer verilmesi hasebiyle Denizli Barosu Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Komisyonundan görüş sunması talep edilmiş olup Baro tarafından sunulan yazılı görüşte özetle;

a. Başvuranın 15/3/2023 tarihinde çocuğunun eğitim hakkının engellenmekte olduğu, devam etmekte olduğu Okul tarafından konu ile ilgili haber gelene kadar öğrencinin Okula gönderilememesinin söylendiği ancak Okuldan sınıf değişikliği ya da öğrencinin Okula getirilmesi yönünde herhangi bir bilgi gelmediği gerekçesiyle başvuran tarafından CİMER'e başvurulduğu,

b. Başvurunun taraflarına ulaşmasının ardından Denizli Barosu Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Komisyonu Başkanı Av. S. M. G.'nin başvuranla beraber hareket ederek gelişen olaylardan eşzamanlı haberdar olunmasının sağlandığı ve yaşanan ihlalin önüne geçilmeye çalışıldığı,

c. 22/3/2023 tarihinde müdür ile görüşüldüğü, görüşmede önce velinin öğrenciyi Okula göndermeme gerekçesiyle suçlandığı, ancak öğrencinin Okula getirilmemesinin İdare talebi üzerine olduğu hatırlatıldığında ise müdür tarafından sınıf değişikliği yapılacağı, Kurulun toplanmasının ardından bu sorunun çözüleceğinin ve en kısa zamanda kendilerine bilgi verileceğinin beyan edildiği, müdür yardımcısının otizmli öğrenciler ve İlçe Milli Eğitim Müdürü hakkındaki sözlerine ilişkin bir tedbir ya da yaptırım uygulanıp uygulanmadığı sorulduğunda ise söz konusu ifadelere itiraz edilmediği ve konunun hızlıca geçirildiği,

ç. Görüşme bittikten sonra başvuran ile durum değerlendirmesi yapıldığı sırada, müdürün başvuranı arayarak öğrencinin sınıfının değiştirileceğinin ancak CİMER'e yapılan şikayetin geri

çekilmesinin iyi olacağıın beyan edildiği,

d. 29/3/2023 tarihinde müdür ile bir kez daha görüşüldüğü ve bu görüşmede öğrencinin sınıfının değiştirildiğinin ancak öğretmen D. Ö.'nün duruma alıştırılacağı ve öğrencinin telefonla aranılarak haber verildikten sonra Okula getirilmesi gerektiğinin beyan edildiği, oysa bir öğretmenin öğrenciye alıştırılmasının gerekmediği,

e. Tüm bu süreçte veliye öğrencinin nerede olduğunun, Okula neden getirilmediğinin ve neden devamsızlık yaptığının sorulmadığı, müdüre öğrencinin neden takip edilmediği sorulduğunda ise “Aranmış olması lazım” ifadesiyle geçiştirildiği, 30/3/2023 tarihli Okul cevabında öğrenci ile görüşülmeden, herhangi bir gözlem raporu düzenlenmeden, tamamen ezbere ve önyargılı hareket edilerek öğrencinin mevcut sınıfında çok mutlu olduğu ve sınıf değişikliğine gerek görülmediği yönünde görüş bildirildiği, Pamukkale İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne gidilerek görüşmelerde bulunulması sonucu öğrencinin başka bir okula naklettiildiği,

f. Müdür tarafından verilmeyen cevaplar, Müdür Yardımcısının sözlerinin doğruluğunun araştırılmasına gerek duyulmaması, öğrencinin sınıfının değiştirilmemesi ve neredeyse bir buçuk ay süre ile eğitim almasının engellenmesinin ayrımcılık yasağı ve eğitim hakkı ihlali yapıldığının kanıtı olduğu ifade edilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

9. Anayasanın “*Kanun önünde eşitlik*” başlıklı 10’uncu maddesi şöyledir:

“*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...)*”

10. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun “Tanımlar” başlıklı 2’nci maddesinin (d) bendi ve (i) bendi şöyledir:

“*d) Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi*

(...)

“*i) Makul düzenleme: Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri ifade eder.*”

11. 6701 sayılı Kanun'un “*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*” başlıklı 3’üncü maddesi şöyledir:

“*(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun*

kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (...)

(4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”

12. 6701 sayılı Kanun'un “Ayrımcılık türleri” başlıklı 4’üncü maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“(1) Bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır: a)Ayrı tutma b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama c)Çoklu ayrımcılık ç) Doğrudan ayrımcılık d) Dolaylı ayrımcılık e) İşyerinde yıldırma f) Makul düzenleme yapmama g) Taciz ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık”

13. 6701 sayılı Kanun'un “Ayrımcılık yasağının kapsamı” başlıklı 5’inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar. (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.”

14. 6701 sayılı Kanun’un “Başvurular” başlıklı 17’nci maddesi şöyledir:

“(1) Ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. (...) (9) İşleme konulamayacak başvurular ve gerekçeli kabul edilmezlik kararları ile başvuruya ilişkin diğer usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

15. 6701 sayılı Kanun’un 19’uncü maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Kurumun inceleme ve araştırma konusuyla ilgili olarak gerekçesini belirterek istediği bilgi ve belgelerin, bu talebin tebliğ edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde verilmesi zorunludur.”

16. 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“19 uncu maddede öngörülen yükümlülüklerle, uyarıya rağmen haklı bir neden olmaksızın belirtilen sürede uymayan birinci fıkrada kapsamındaki kişi ve kuruluşlar hakkında beş yüz Türk lirasından iki bin Türk lirasına kadar idari para cezası uygulanır. Bu fıkrada düzenlenen idari

para cezaları hakkında da ikinci fıkra hükmü uygulanır.”

17. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “Başvurunun konusu” başlıklı 31’inci maddesi şöyledir:

“Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu kapsamında cinsiyet, ırk, renk, din, dil, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasağı ihlalleri başvurunun konusunu oluşturur.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

18. 6701 sayılı Kanun’un “Başvurular” başlıklı 17’nci maddesinin birinci fıkrasında “Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir” hükmünü haizdir. Başvuranın dilekçesinden, 6701 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Yapılan inceleme neticesinde başvurunun esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu değerlendirilmesine varılmıştır. Başvuru dilekçesi ve eklerinde, başvuranın Kurumumuza başvuru yapmadan önce Okuldan uygulamanın düzeltilmesi talebinde bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle 6701 sayılı Kanun’un 17’nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ilgili tarafa başvuru koşulunun yerine getirildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında başvuranın dilekçesinden, 6701 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Yapılan inceleme neticesinde başvurunun esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu değerlendirilmesine varılmıştır.

19. Başvuran, başvurusunda özetle; K. Ö.’nün çocuklara bağırın ve cетvelle vuran bir öğretmen olduğunu, öğrencinin bu durumu kaldıramadığını ve öğretmen D. Ö.’nün sınıfına geçmek istediğini ancak müdür yardımcısının kızı, öğrencinin geçmek istediği sınıfta eğitim gördüğü için sınıf değişikliği talebinin gerçekleştirilmediğini, müdürle görüşüldükten sonra müdürün sınıf değişikliğinin yapılacağına dair söz verdiğini ancak konu hallolana kadar öğrencinin Okula getirilmemesi gerektiğini söylediğini, ardından herhangi bir bildirimde bulunulmadığı için haftalarca öğrencinin eğitiminin sekteye uğradığını, öğrencinin eğitim gördüğü süre boyunca BEP Birimi tarafından takip edilmediğini, destek eğitim hizmeti almadığını iddia etmekte ve gereğinin yapılmasını talep etmektedir. Bu kapsamda öğrencinin sınıf değişikliğinin yapılmaması, BEP uygulanmaması ile destek eğitim verilmemesi ve eğitiminin sekteye uğraması iddiaları ayrı ayrı değerlendirilecektir.

20. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. Anayasa’nın 10’uncu maddesinin yanı sıra tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelere göre herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden

eşit bir şekilde yararlanma; ayrımcılığın her türüne, şiddet ve taciz uygulamalarına karşı korunma hakkına sahiptir. Bu bağlamda İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 2'nci maddesi: “*Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin, bu bildirmede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.*” hükmünü haizdir.

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesine göre; “*Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınır.*”

22. Engellilik temelinde ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirme yapabilmek için başvuranın iddiaları ile engellilik durumu arasında bir ilişki olup olmadığını ele almak gerekmektedir. Başvuran, öğrencinin öğretmen D. Ö. ile kendi öğretmeniyle olan bağından daha kuvvetli bir bağ kurduğunu, D. Ö.'nün de kendisine öğrenciyi sınıfında seve seve kabul edeceğini belirttiğini ancak sınıf değişikliği talebinin yerine getirilmediğini iddia etmektedir. İlkokul Müdürlüğü adı geçen öğretmene ait ifade tutanağını tarafımıza iletmiştir. İlgili tutanak incelendiğinde Ö.'nün; tüm öğretmenlerin kendi sınıflarında eğitim gören öğrencilere eğitim verdiğini, işleri gereği tüm çocuklarla bağ kurduklarını ancak bahse konu öğrenci ile özel bir bağ kurmadığını, sınıf değişimini uygun bulmadığını ve geçiş yapılmak istenen sınıfta bulunan hareketli öğrenci grubu nedeniyle öğrencinin kendi sınıfına uyum sağlayabileceğini düşünmediğini belirttiği görülmüştür. Dolayısıyla velinin mezkûr öğretmene ilişkin iddiaları doğrulanmamıştır.

23. Bunun yanında 26/7/2014 tarihli ve 29072 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 11/6/d maddesinde “*velinin yazılı talebi üzerine rehberlik servisinin hazırlayacağı gerekçeli görüş raporu alınarak okul yönetimince o ders yılı içinde bir defaya mahsus olmak üzere şube değişikliği yapılabileceği*” hüküm altına alınmıştır. Hükümden şube değişikliğinin Rehberlik Servisinin gerekçeli görüş raporu sonrası Okul İdaresinin takdir yetkisi kapsamında olduğu ve zorunlu olmadığı anlaşılmaktadır. Sınıf değişikliği yapılmamasının öğrencinin eğitim hakkından diğerleriyle eşit şekilde yararlanmasını engellilik durumu nedeniyle engelleyen ya da zorlaştıran farklı bir muamele olduğuna ilişkin kuvvetli emare ve karine oluşturan olguların varlığının ortaya konmadığı ve bu iddianın söylem boyutunda kaldığı değerlendirilmiştir.

24. Bununla beraber öğrencinin eğitim gördüğü süre boyunca BEP Birimi tarafından takip edilmediği, destek eğitim hizmeti almadığı, İdareden haber gelene kadar Okula gelinmemesi gerektiği söylendiği için öğrencinin Okula devam etmemesi iddialarının ise ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

25. Ülkemizin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) “Eğitim” başlıklı 24'üncü maddesine göre:

“1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkanı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir:

(...)

(c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır;

(d) Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır;

(e) Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır.

(...)”

26. 7/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un “Tanımlar” başlıklı 3’üncü maddesinin (d) fıkrası uyarınca: “Engelliliğe dayalı ayrımcılık: Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı ifade eder.”

27. 5378 sayılı Kanun’un “Ayrımcılık” başlıklı 4/a maddesine göre: “Doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaktır. Eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirler alınır. Engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak özel tedbirler ayrımcılık olarak değerlendirilemez.”

28. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (ÇHS) 23’üncü maddesinde; Taraf Devletlerin, zihinsel ya da bedensel engelli çocuklar için saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar sağlamayı kabul ettikleri düzenlenmiştir. ÇHS’nin 28’inci maddesinde ise çocukların eğitim hakkının fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu amaca yönelik olarak, “*çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve fiziksel kapasitesinin mümkün olan en üst düzeye ulaşması için*” engelli çocukların eğitim imkânlarına etkili erişimlerinin sağlanması gerekmektedir (ÇHK, Genel Yorum 9, para. 66). Bu düzenleme çerçevesinde engelli çocukların toplumsal yaşama engelsiz biçimde katılabilmelerinin diğer çocuklarla eşit şartlarda eğitim hakkından yararlanmalarını gerektirdiği açıktır. Bu ise engelli çocuklar için özel öğrenim ihtiyacının sağlanması ve destek eğitim verilmesi ile mümkündür.

29. 7/7/2018 tarihli ve 30471 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde destek eğitim hizmeti; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları

doğrultusunda kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okuldaki diğer personele uzman personel ve gerekli araç-gereçlerle sunulan danışmanlık hizmetleri olarak tanımlanmıştır.

30. BEP özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin eğitim ve öğretim sürecinden en verimli şekilde yararlanılmasını sağlayan bir araç rolünü üstlenmektedir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciye özgü hazırlanmış bireysel bir plan çerçevesinde öğrencinin güçlü ve ihtiyaç duyduğu yönlerine odaklanılarak gelişimi izlenmekte ve ilerlemeleri kaydedilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) mevzuatında da belirtildiği gibi özel eğitim ihtiyacı olan tüm öğrenciler için BEP hazırlanması yasal bir zorunluluktur. Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 20'nci maddesinde kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimine devam eden öğrenciler için BEP Geliştirme Birimi tarafından BEP hazırlanacağı ve ilgili öğrencilerin başarılarının BEP'te yer alan amaçlara göre değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı: Tüm Öğretmenler İçin Yol Haritası*, 2022, s. 6.).

31. 6701 sayılı Kanun'un 4/1-f maddesi gereği makul düzenleme yapmama bir ayrımcılık türü olarak kabul edilmiştir. Kanun'un 2/1-i maddesinde ise makul düzenlemenin engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklikler ve tedbirler anlamına geldiği ifade edilmiştir.

32. Makul düzenleme, engellilik bağlamında ayrımcılık yapmama yükümlülüğünün derhal uygulanmasını sağlayan temel bir unsurdur. İleriye dönük bir yükümlülük olarak makul düzenleme, engelli bir kimsenin erişilebilir olmayan durumlara veya ortamlara erişim istediği veya kendi haklarından istifade etmek istediği andan itibaren gerçekleştirilmeli, başvuru sahibi veya sahipleri ile müzakere edilmelidir. Makul düzenleme, yükümlülük sahibinin engelli bireyle iletişime girmesini gerektirmektedir. Makul düzenleme yapma yükümlülüğünün, engelli bir bireyin bir düzenleme talebinde bulunduğu ya da ilgili yükümlülük sahibinin söz konusu kişinin bir engeli olduğunun gerçekten farkında olduğunun kanıtlandığı durumlarla sınırlı olmadığı altını çizmek gerekir. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesine göre; aynı zamanda, potansiyel bir yükümlülük sahibinin söz konusu kişinin haklarını kullanmanın önündeki engelleri kaldırmak için bir düzenlemeye ihtiyaç duyabilecek bir engeli olduğunu fark etmesi gerektiği durumlarda da makul düzenleme uygulanmalıdır (Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesi, *Ayrımcılık Yapmama ve Eşitlik Hakkında Genel Yorum No:6*, 2018, para. 24/b).

33. AİHM, engelli bir başvuranın ilkökul eğitiminin ilk 2 yılında okulda uzman desteği alamamasına ilişkin *G.L./ İtalya* kararında; kanunun soyut şekilde, yetkililere herhangi bir hareket alanı tanımadan makul uyumlaştırma sağlamasına rağmen somut olayda yetkili ulusal organların bu düzenlemenin nasıl yapılması gerektiğini fiilen açıklamadığını, yetkililere orantısız ve aşırı bir yük getirmeyen sorumluluğun yerine getirilmemesinin eğitim hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlaline yol açtığını belirtmiştir (AİHM, *G.L./İtalya*, B. No: 59751/15, 10/9/2020, para. 60-70). Eğitim hakkının ihlaline ilişkin olarak verdiği başka bir kararında; özel eğitim ihtiyacı olan çocukların ihtiyaç duydukları özel eğitimin okuldaki diğer çocuklara etkin eğitim sağlanması ve kaynakların etkin kullanımı

ile uyumlu olması halinde kendi yaşlarındaki diğer çocuklarla birlikte normal bir okulda eğitim görmeleri gerektiği; eldeki kaynakların en verimli şekilde kullanılması kaydıyla engelli çocukların çıkarları doğrultusunda ilgili makamların geniş takdir yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir (AİHM, *SP/Birleşik Krallık*, B. No: 28915/95, 1997).

34. Mahkeme *Çam/Türkiye* kararında ise; AİHS'nin teorik veya soyut hakları değil, somut ve etkili hakları korumayı hedeflediğini, AİHS'nin 14'üncü maddesinin belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük yüklemeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeler olarak ifade edilen makul düzenlemeler bakımından söz konusu metinlerde yer alan gereklilikler ışığında incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Söz konusu makul düzenlemeler; okullara mimari yönden erişilebilirlik, öğretmenlerin formasyon görmesi ve uygun müfredatların veya donanımın uyarlanması bakımından, gerek maddi gerekse maddi olmayan, eğitsel veya örgütsel olan farklı şekiller almaktadır ve makul düzenlemenin yapılmaması durumunda engele dayalı ayrımcılık ortaya çıkmaktadır. AİHM, ulusal makamların hiçbir şekilde başvuranın ihtiyaçlarını tespit etmeye çalışmadıkları ve engelli başvuranın özel pedagojik ihtiyaçlarını karşılayacak düzenlemeler tasarlamaya çalışmadıkları için 14'üncü maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir (AİHM, *Çam/Türkiye*, B. No: 51500/08, 23/2/2016, para. 64-68).

35. Başvuran tarafından öğrencinin Okulda eğitim gördüğü süre içerisinde yasal zorunluluğa rağmen kişisel gelişiminin takip edilmediği ve destek eğitim almadığı iddia edilmiştir. Başvuranın bu iddiasına ilişkin olarak gerek Doğan Demircioğlu Emsan İlkokulu Müdürlüğünden gerekse Pamukkale İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden öğrenciye ait BEP dosyası, ilerleme raporları, Okulda destek eğitim odası olup olmadığı ve öğrencinin destek eğitim odasından yararlanıp yararlanmadığına ilişkin bilgiler talep edilmiştir. Okul Müdürlüğü tarafından iletilen cevapta; Okulda BEP uygulanan destek eğitim sınıflarının mevcut olduğu, RAM'dan alınmış raporlara istinaden velilerin talebi üzerine öğrencilerin destek eğitim odasından yararlandığı ancak velinin öğrenci için böyle bir destek eğitime ihtiyaç olmadığını ve destek eğitim talep etmediklerinin Okul İdaresine ve rehberlik servisine şifahi beyan edildiği ifade edilmiştir. Mevzuatta belirtildiği üzere kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim gören ve özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için BEP Geliştirme Birimi tarafından öğrenciye uygun BEP hazırlanması ve öğrencinin başarılarının BEP kapsamında yer alan amaçlara göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) engellilik temelinde ayrımcılık iddiasına ilişkin başvuruda somut olayda ölçülü, gerekli ve uygun tedbirler alınmaması, diğer deyişle makul düzenleme yapılmaması ve öğrencinin destek eğitim hizmeti alması için çözüm üretilmemesi nedeniyle öğrencinin eğitim ve öğrenim hakkından akranlarıyla eşit şekilde faydalanamadığı ve farklı durumda olanlara farklı davranma ilkesinin ihlal edildiği gerekçesiyle ayrımcılık yasağı ihlali yapıldığına karar vermiştir (TİHEK, B. No: 2022/1920, K. No: 2023/586, 31/7/2023, para. 43). Muhatap tarafından makul düzenleme yükümlülüğünün yerine getirildiğini gösteren BEP dosyası ve destek eğitim programı sunulmadığı görülmektedir.

36. Engelli çocukların fırsat eşitliği temelinde, hiçbir biçimde ayrımcılığa maruz kalmaksızın eğitim hakkına erişebilmeleri için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu nedenle de eğitim hizmetlerinin,

engelli öğrencilerin sağlık ve engellilik durumları ile sosyal, duygusal, fiziksel vb. ihtiyaçlarının dikkate alınarak ve çocuğun üstün yararı gözetilerek sunulması gerekmektedir. Böylece eğitim hakkıyla bağlantılı olarak engelli bireyin toplumsal yaşama etkin, bağımsız ve eşit bir biçimde katılımının adımları atılabilecektir. Eğitim hakkının geniş sosyal fonksiyonları olan bir hak olduğu ve demokratik bir toplumda insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi için vazgeçilmez olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan öğrencinin akranları ile sadece aynı fiziksel ortamı paylaşması değil sınıf içi veya sınıf dışı ortamda eğitim ve öğrenim süreçlerine tam katılımının sağlanması da gerekmektedir.

37. Öğrencinin BEP Geliştirme Birimi tarafından takibinin yapılmadığı ve öğrenciye destek eğitim verilmediği iddiasının yanı sıra sınıf değişikliğinin yapılacağına dair söz verildiği ve bu konu hallolana kadar öğrencinin Okula getirilmemesinin söylendiği, konuya dair haftalarca veliye bir bildirimde bulunulmadığı için öğrencinin de eğitiminin sekteye uğradığı iddia edilmiştir. Bu nedenle son olarak öğrenciye Okul tarafından devamsızlık yaptırıldığı iddiası değerlendirilecektir.

38. 26/7/2014 tarihli ve 29072 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin “Devam, devamsızlığın izlenmesi ve izin verme” başlıklı 18'inci maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde “*öğrencilerinin devamsızlıklarının, e-Okul üzerinden okul yönetimince günlük olarak takip edildiği*” hüküm altına alınmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasının (b) bendine göre ise “*Özürsüz olarak aralıksız 5 gün devam etmeyen çocuğun durumu veliye e-posta veya kısa mesaj yolu ile bildirilir. 10 gün okula devam etmeyen çocuğun velisi okul müdürlüğüne yazı ile uyarılır.*”

39. Denizli Barosu Başkanlığı görüş yazısında; öğrencinin Okula devam etmemesinin İdarenin talebi üzerine olduğu iddiasına müdür tarafından itiraz edilmediği, müdür tarafından ayrıca öğretmen D. Ö.'nün duruma alıştırılacağı ve öğrencinin telefonla aranılarak haber verildikten sonra Okula getirilmesi gerektiğinin belirtildiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla Denizli Barosu Başkanlığının ifadeleri başvuranın başvurusunda yer alan öğrencinin idarenin eylemi nedeniyle haftalarca eğitime erişemediği iddiasını doğrulamaktadır. Bununla beraber başvuranın öğrenciyi herhangi bir sağlık sorunu olmadığı hâlde Okula göndermemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu ve sınıf değişikliğinin gerçekleşmesi durumunda öğretmenin duruma alışması için bir süreye gerek olmadığı ve öğretmenlerin hâlihazırda sınıfta mevcut öğrencilere eğitim vermekle yükümlü olduğu değerlendirilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 18'inci maddesinde belirtildiği üzere özürsüz olarak aralıksız 5 gün devam etmeyen ve 10 gün okula devam etmeyen öğrencinin durumunun veliye bildirilmesi gerekirken 12 günlük devamsızlık sonrasında idari para cezasına ilişkin bildirim yapıldığı için bildirim geç yapıldığı, iyi niyetli olmadığı ve sürecin öğrenci odaklı yönetilemediği değerlendirilmiştir.

40. Sonuç olarak öğrenciye ilişkin bir BEP dosyası sunulmamıştır; nitekim özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin BEP Geliştirme Birimi tarafından takip edilmesi ve öğrenciye destek eğitim verilmesi yasal zorunluluk olmasına rağmen bu yükümlülüklerin yerine getirilmediği muhatap tarafından açıkça dile getirilmiştir. Ayrıca başvuranın sınıf değişikliğine ilişkin olarak haber verileceği söylendiği için öğrencinin

haftalarca eğitim alamadığı iddiasına ilişkin olarak öğrencinin sağlık sorunu olmaksızın okula gönderilmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olmasından dolayı idarenin yükümlülüğü kapsamında öğrencinin belirli bir süre eğitime erişemediği iddialarının doğru olduğu değerlendirilmektedir.

41. Açıklanan tüm hususlar birlikte değerlendirildiğinde 6701 sayılı Kanun ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik çerçevesinde engellilik temelinde eşitlik ilkesi ile ayrımcılık yaşağının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

42. İhlalin etki ve sonucu göz önünde bulundurularak ihlal konusu eylemle ilgili Pamukkale Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne 10.000 TL idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

43. İnceleme ve araştırma konusuyla ilgili olarak gerekçe belirtilerek istenen bilgi ve belgelerin sunulmaması nedeniyle 6701 sayılı Kanun'un 25'inci maddesinin üçüncü fırcası çerçevesinde muhatap hakkında 4.711 TL idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILDIĞINA,

B. Muhatap hakkında 10.000 TL İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

C. Muhatap hakkında 6701 sayılı Kanun'un 25'inci maddesinin üçüncü fırcası çerçevesinde 4.711 TL İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

Ç. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

D. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

14/3/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TİRYAKİ
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan
(Görevli)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi

